Науковий вісник Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

Scientific Messenger of Lviv National University
of Veterinary Medicine and Biotechnologies

ISSN 2519-2701 print
ISSN 2518-1327 online

doi: 10.15421/nvlvet8605
<http://nvlvet.com.ua/>

UDC 334.732:631.115.8

The cooperative movement in rural areas should be a priority in reforming of agriculture (opportunities, realities and economic efficiency of its approval)

V.O. Gorbanyuk

Researcher-scientist agronomist-economist, Lviv, Ukraine

Article info

Received 19.01.2018
Received in revised form
19.02.2018
Accepted 27.02.2018

Researcher-scientist
agronomist-economist,
Lysenko Str., 27, Lviv,
79000, Ukraine.
Tel.: +38-068-424-03-40
E-mail: holka13@gmail.com

Gorbanyuk, V.O. (2018). The cooperative movement in rural areas should be a priority in reforming of agriculture (opportunities, realities and economic efficiency of its approval). Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. 20(86), 28–33. doi: 10.15421/nvlvet8605

The history of rural cooperatives in Ukraine is quite deep. It includes both national characteristics and certain global trends. Today in Ukraine the cooperative movement in the agro-industrial complex is primarily connected with the implementation of a comprehensive, agrarian, incl. land reform. The legal and normative mechanisms of socio-economic relations in the village are regulated by the Tax Code of Ukraine, the Civil Code of Ukraine, the Commercial Code of Ukraine, the Land Code of Ukraine, the Law of Ukraine «On Farmers», the Law of Ukraine «On Personal Peasant Economy», the Law of Ukraine «On State Support to Agriculture», the Law of Ukraine «On State Registration of Legal Entities, Individuals-Enterprises and Public Formations», the Law of Ukraine «On Agricultural Advisory Activities», the Law of Ukraine «On Cooperation», the Law of Ukraine «On Agricultural Cooperation». These legislative acts determine that an agricultural cooperative is an important form of management, an integral part of a multi-faceted economy in the agro-industrial complex of Ukraine. However, it should be noted that at present the potential of agricultural cooperation in Ukraine remains poorly implemented, in particular, the establishment of multi-functional cooperatives, which in turn can form higher-level associations by sector or territory, act as founders of different types of enterprises, have their own competitive representations in the regions of Ukraine and abroad. Today should be answered rather effective is the prospect of introducing an integrated multi-profit agricultural service cooperatives built on profitable pricing under conditions of self-sufficient local communities combined with the experience and practices of the developed countries of Europe and the world. Does farmers need a real serving non-profit agricultural cooperative. The answer to this should be given by the conducted research, and the analysis of the existing experience. The history of Ukraine, including Galicia, had a positive experience in the functioning of rural cooperation. And in the world the particular importance are agricultural cooperatives which unite the efforts of rural producers in solving not only economic and social problems in the rural areas.

Key words: cooperation, reform, pricing, marketing, sale.

Кооперативний рух на селі має стати пріоритетом у реформуванні агропромислового комплексу (можливості, реалії і економічна ефективність його утвердження)

В.О. Горбанюк

Дослідник-вчений агроном-економіст, м. Львів, Україна

Історія сільської кооперації на теренах України є доволі глибокою. Вона включає як національні особливості, так і певні світові тенденції. Сьогодні ж в Україні кооперативний рух в агропромисловому комплексі пов'язаний насамперед із проведенням комплексної, аграрної, в т. ч. земельної реформ. Юридично-правові і нормативні механізми соціально-економічних відносин на селі регламентують: Податковий кодекс України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Земельний кодекс України, Закон України «Про фермерське господарство», Закон України «Про особисте селянське господарство», Закон України «Про державну підтримку сільського господарства», Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб —

підприємств та громадських формувань», Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність», Закон України «Про кооперацію», Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію». Ці законодавчі акти визначають, що сільськогосподарський кооператив є важливою формою господарювання, складовою частиною багатогалузної економіки в агропромисловому комплексі України. Однак слід відзначити, що на даний час потенціал сільськогосподарської кооперації в Україні залишається недостатньо реалізованим, зокрема щодо утвердження багатофункціональних кооперативів, які своєю чергою можуть утворювати об'єднання вищого рівня за галузевими чи територіальними ознаками, виступати засновниками різних видів підприємств, мати свої конкурентоспроможні представництва в регіонах України та за її межами. Сьогодні слід дати відповідь на питання: а чи дієвою є перспектива впровадження багатофункціональної інтегрованої неприбуткової сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, побудованої на дохідному ціноутворенні в умовах функціонування об'єднаних самодостатніх територіальних громад з урахуванням досвіду і практики розвинутих країн Європи і світу? Чи потрібна селянам справжня обслуговуюча неприбуткова сільськогосподарська кооперація? Відповідь на це повинні дати проведені дослідження, і аналіз наявного досвіду.

Ключові слова: кооперація, реформування, ціноутворення, товарність, реалізація.

Вступ

В процесі реформування агропромислового комплексу важливим є відпрацювати та впровадити результативні заходи з відродження українського села через нові, економічно обґрунтовані форми господарювання, зокрема через утвердження сільськогосподарської кооперації, яка чи не найбільш ефективно структуризується в ринкових відносинах. Галичина, зокрема Львівщина, має віковий позитивний досвід функціонування сільської кооперації. Навіть у сучасних умовах, досвід роботи колишнього агрокомбінату «Дністер» Львівської області за своєю суттю був агропромисловим кооперативом, в якому вже були відпрацьовані структура, механізми управління, планування виробництва, розширення самостійності учасників зі збереженням їхньої власності, інтеграції з переробниками та збутовими підприємствами. Цей досвід може прислужитись сьогодні для новостворених громад. Особливої актуальності набувають кооперативи, які об'єднують на рівних умовах одноосібників, власників різних форм господарювання, фермерів, переробників, реалізаторів і т. ін. Досвід діючих сільськогосподарських кооперативів підтверджує позитивний їх вплив на відродження села, вирішення соціальних проблем, забезпечення селян, фахівців робочими місяцями, утвердження нових виробничих відносин на селі, захист інтересів сільських громад і цілісності їх територій. Окупність і дохідність є найбільш переконливою відповіддю на те, що кооперація на селі може реально вплинути на стабілізацію виробництва всіх галузей, в т. ч. і тваринництва (Vasyuta, 1994; Zinovchuk, 1996; Gorbanyuk, 2017; Grabovskyi et al., 2017; Hrymak, 2017; Dorosh-Kizym et al., 2017).

Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію», як і інші законодавчі акти відкривають реальні можливості для стимулювання кооперативного руху в агропромисловому комплексі, однак цей процес здійснюється надто повільно, не усвідомлено його важливості безпосередньо на місцях. Проблеми, які можуть на це впливати, необхідно досліджувати, на економічних перевагах переконувати в ефективності створення обслуговуючих неприбуткових сільськогосподарських кооперативів, в т.ч. багатофункціональних.

Матеріал і методи досліджень

У дослідженнях переваг і ефективності впровадження багатофункціональної неприбуткової сільськогосподарської обслуговуючої кооперації на дохідному ціноутворенні в умовах функціонування територіальних громад використовували економічно-математичні, статистичні, монографічні, порівняльні методи, а також аналіз ринку та досвіду і практики країн Європи. Об'єктом дослідження обрано розвиток молочного скотарства в умовах кооперативу.

Результати та їх обговорення

У дослідженнях вивчався вплив росту затрат і об'єктивного ціноутворення на молоко вироблене і реалізоване населенням України від власних корів за офіційними каналами збуту на фоні товарності закупок (реалізовано до виробленого), встановлений їх взаємозв'язок і вплив на господарську ефективність (окупність і дохідність), про що свідчать дані таблиці 1 за 9-ти місячний період відповідних років.

Подібні диспропорції, при яких затрати на виробництво молока в домогосподарствах населення зростали значно вищими темпами, ніж фактичні ціни молочно-переробних підприємств (індекс росту затрат на виробництво 1-ї тони молока за 9 місяців 2016 року до 2013 року в 1,68 раза вищий, ніж зростання закупівельних цін на молоко) призвели до різкого, нічим не обґрунтованого (крім економічних факторів) скороченням поголів'я корів, зменшення виробництва і реалізації його за офіційними каналами збуту, про що свідчать наведені в таблиці 2 дані.

Досліджуючи природу окупного і дохідного ціноутворення щодо об'єктивності підвищення цін молочно-переробних і заготівельних організацій на закупівлі молока від корів населення України за період 9-ти місяців 2017 року на 47,3 відсотка (економічний мотиваційний фактор впливу) до відповідного рівня минулого року, що дало реальну можливість:

а) зменшити спад поголів'я корів в господарствах населення з 61,6 тисячі голів за період 9-ти місяців 2016 року до відповідного періоду 2015 року до 24,6 тисячі голів за відповідний період 2017 року відносно до 2016 року, що в процентному відношенні складає 3,6 до 1,5 відсотка;

Таблиця 1

№	2013	2014	2015	2016	2017	Кооп.* прогноз 2017 до 2013 р.	+, - в %	
1	Затрати на виробництво 1 т молока, грн/т*	2375	2710	3306	4010	4499	+2124	+1,9р.
2	Зростання цін МПП на молоко, закуплене у населення, грн/т	2274,5	2376,5	2769,5	3250	4788,8	6478*	+2514 +2,1р.
3	В порівнянні рік до року, в %	0	+4,5	+16,5	+17,3	+47,3	+35,3	x x
4	Затрати на вир-во 1 т молока порівняно із закуп. цінами МПП в %	+4,4	+14,0	+19,4	+23,4	-93,9	-69,5	x x
5	Питома вага закупівельних цін в структурі затрат в %	95,7	87,7	83,8	81	106,4	144,0	x x
6	Ефективність виробництва молока в ДГ населення (дохід+, збиток-), млн грн.	-144	-471	-595	-750	+291	+8296	x x
7	Рівень рентабельності +, (збитковості -) в %	-4,2	-12,3	-16,2	-18,9	+6,0	+30,6	x x
8	Рівень товарності (реалізовано до виробленого) в %	20,4	20,8	17,5	16,2	16,8	70	x x

* Примітка: Затрати (собівартість) виробництва молока в домогосподарствах населення та розрахункові ціни з урахуванням продуктивності, товарності, затрат на утримання корови з врахуванням інфляційних процесів за останні роки, окупності і дохідності молочної продукції при 70% до виробленої для 1-го гатунку за ДСТУ 3662-97 найбільш наближені до реального стану ефективної господарської діяльності сільських домогосподарств, які утримують корів і могли би бути членами кооперативів, розроблено за методикою, напрацьованою автором на основі власних досліджень.

Таблиця 2

№	2013	2014	2015	2016	2017	+, -	в %
1	Поголів'я корів, ст. на 1.10 відповідного року, тис. голів	2015,9	1897,9	1729,8	1668,2	1643,6	-372,3 -18,5
2	Валове виробництво молока, тисяч тонн	7017,8	6795,2	6342,5	6080,1	5988	-1029,8 -14,7
3	Заготівлі молока від населення на молокопереробні п-ва, тис.тонн	1432,4	1412,6	1108,6	987	1004,4	-428 -29,9

б) збільшити заготівлі молока за офіційними каналами збуту з 987 до 1004,4 тисячі тонн, або на 1,8 відсотка, на 0,6 відсотків підвищити його товарність (реалізація молока з двору до виробленого), при цьому порушивши за останні роки негативну тенденцію постійного зменшення його закупок молокопереробними і заготівельними організаціями. Відбулася і певна стабілізація його виробництва, а саме: якщо за відповідний період 2016 до 2015 року спад виробництва складав 262,4 тисяч тон, то за період 2017 до 2016 року цей показник склав лише 92,1 тисячу тон, або в 2,8 рази менше;

в) вперше за останні 4 роки реалізація молока на молокопереробні та заготівельні організації (офіційний канал збуту) від корів населення стала прибутковою, рівень рентабельності – 6 відсотків проти 18,9 відсотка збитковості за відповідний період минулого року, населення при цьому одержало від реалізованого молока додатково 291 млн гривень замість 750 млн збитків;

г) підвищення закупівельних цін молокопереробних і заготівельних організацій ще на 35,3 відсотка і доведення їх до 6478 гривень (економічно обґрунтованих) за тону в середньому по Україні (в тому числі: Черкаська область – до 5339; Вінницька – 6055; Дніпропетровська – 6852; Львівська – 6951, 1-й гатунок за ДСТУ 3662-97) дало б можливість домогосподарствам населення забезпечити високоефективне ведення молочного тваринництва, одержати дохід в розмірі майже 8,3 млрд гривень (проти 291 млн за відповідний період 2017 року) при рівні рентабельності 30,6 відсотка (відповідно: Черкаська область – 203; Вінницька – 651; Дніпропетровська – 266 і Львівська – 620 млн гривень), а також за рахунок мотиваційного фактору поступово наблизитися до рівня товарності в 70 відсотків (реалізація молока з двору до виробленого), при тому, що досвід домогосподарств Черкаської області, які за 9 місяців цього року забезпечили цей показник в 74,2 відсотка реально підтверджує таку можливість, про що свідчить такі дані, наведені в таблиці 3 за період дев'яти місяців 2017 року:

Таблиця 3

№		Україна		Черкаська		Вінницька		Дніпропетровська		Львівська	
1	Поголів'я корів, тисяч	1643,6	x	36,4	x	125,2	x	58,2	x	115,1	x
2	Вал. виробництво молока, тис. т.	5988	x	167,7	x	503,5	x	181,4	x	417,1	x
3	Продуктивність (надій на корову), л	3643	x	4607	x	4021	x	3250	x	3624	x
4	Реалізовано на МПП, тис. тонн	1004,4	4192	124,4	124,4	157	352	13,8	127	11,7	292
5	% використання ресурсів	23,9	x	100	x	44,6	x	10,9	x	4	x
6	% товарності	16,8	70	74,2	74,2	31,2	70	7,6	70	2,8	70
7	По закупівельних цінах, грн /т	4788,8	6478*	4754	5339*	5015,6	6055*	5023	6852*	4387,7	6951*
8	Виручка населення, млн грн	4810	27156	591	664	787	2131	69,3	870	51,3	2030
9	Реалізовано на корову, л	611	2550	3417	3417	1254	2811	237	2182	102	2537
10	Собівартість 1т молока, грн	4499	4499	3708	3708	4205	4205	4758	4758	4828	4828
11	Затрати на виробництво молока, млн грн	4519	18860	461	461	660	1480	65,7	604	56	1410
12	Дохід +(збиток -) млн. грн. рентабельності (збитковості)	+291	+8296	+130	+203	+127	+651	+3.6	+266	-4,7	+620
13	% рентабельності (збитковості)	+6.0	+30,6	+22,0	+30,6	+16,1	+30,6	+5.2	30,6	-8,4	+30,6
14	Окупність утримання корови, грн/рік	2926	16522	9829	18242	6286	17021	1191	14948	446	17637
15	Виручка кооперативу при реалізації**молока по 15 грн за літр б/ж 3,4%	15066	62880	1524	1524	2355	5280	207	1905	175	4380
16	Розрахунки з населенням, млн грн	4810	27156	591	664	787	2131	69,3	870	51,3	2030
17	Могло б залишитися в кооперативі для послідовного перерозподілу згідно Статутної діяльності, млн гривень	-10256	+35724	-933	+860	-1568	+3149	-138	+1035	-124	+2350

* Примітка: Кооперативна ціна на 2017 рік розрахована для споживачів в 15 гривень за 1 літр за ДСТУ 3662-97 згідно з пропонованою диференціацією, а саме: 4% молока за ціною 1 літра – 17,65 гривні, відповідно – 3,5% – 15,44; 3,4% – 15; 3,2% – 14,12; 2,5% – 11,03; 1,5% – 6,62; 0,5% – 2,21 гривні ($2,21 \times 3,4 : 0,5 = 15$ гривень), що дало б можливість кооперативним утворенням позитивно впливати на стан ціноутворення, стати в ринкових умовах повноцінними конкурентами і за рахунок реальних коштів, які надходять в бюджет домогосподарств (сума майже в 27,2 млрд гривень) і коштів, які залишатимуться в кооперативах (а це сума майже 35,7 млрд гривень) забезпечать реальні умови відтворення кооперативного руху в Україні, збільшення поголів'я корів, зайнятості сільського населення, покращення його добробуту, прискореного об'єднання і розвитку спроможних територіальних громад. З урахуванням коефіцієнта еластичності ринку, при якому 1% зниження цін дає можливість споживачам підвищувати рівень споживання на 0,8% дав би можливість забезпечити зростання фізіологічних потреб населення в молочній продукції, а окупне і дохідне виробництво молока стимулювало б домогосподарства збільшувати поголів'я, поліпшувати кількісні і якісні характеристики молочної продукції, досягти повної зайнятості трудових ресурсів і зростання ролі місцевих територіальних громад.

Наведені приклади свідчать про об'єктивний характер і повністю підтверджують висновки про те, що товарність закупок (реалізація молока з двору до виробленого) на фоні стимулюючого ціноутворення має безпосередній вплив на ефективність господарської діяльності домогосподарств населення (окупність і

дохідність) і є головною відповіддю на те, що тільки масовий кооперативний рух на селі в змозі впливати на стабілізацію тваринницької галузі в господарствах населення, гарантування продовольчої безпеки держави і вирішення багатьох проблемних питань, які

сьогодні існують в сільських територіальних громадах.

В процесі досліджень було звернуто увагу на провоючу роль ціни у збільшенні реалізації молока від корів населення (зростанні його товарності) і те, що остання прямо впливає на окупність утримання корів і дохідність молочного тваринництва. Такий підхід до формування наближеного до оптимального ціноутворення заохочуватиме власника, члена кооперативу до виходу на максимальні параметри реалізації молока з двору, а також мотивуватиме його до збільшення кількості утримуваного поголів'я і покращення його якісних і продуктивних характеристик з урахуванням того, що продуктивність корів і товарність молока від господарств населення перебуває в обернено пропорційній залежності до ціни. Чим вища продуктивність корів, тим кількість реалізованого з домогосподарства молока (показник його товарності) може бути більшою, не порушуючи при цьому нормального самозабезпечення його членів молочною продукцією (науково обґрунтована норма фізіологічного споживання на одну людину 350–380 літрів в перерахунку на цільне молоко), при цьому ціна, при якій досягається мінімальна окупність (собівартість утримання корови) – зменшується.

Пропоновані підходи реально підтверджують те, що тільки нова економічно обґрунтована політика держави до малих і середніх форм господарювання на селі, використання досвіду і практики суцільного кооперування розвинутих країн світу і Європи, зняття всяких обмежень, в т. ч. і в оподаткуванні (введення принципу: все що не заборонено, дозволено, малі форми господарювання на селі не є формою бізнесу, а є об'єктом зайнятості) у цій важливій для українського суспільства сфері господарської діяльності, дасть можливість протягом короткого проміжку часу створити основу конкурентної ринкової саморегульованої економіки і відчувати позитивні зміни в сільському секторі економіки України (в тому числі й ставлення до цих реформ населення України, особливо сільського) та забезпечення їх прискореного вирішення, що створить передумови багатофункціонального, диверсифікованого розвитку сільських територій, стабілізації громадянського суспільства, продовження актуальних реформ, яких вкрай потребує країна, зокрема адміністративної реформи суспільно-територіального устрою. Не торкаючись існуючої системи заготівель молочної продукції пропонується вмонтувати в сільський уклад, новий по суті, інноваційний за змістом, перевірений світовою практикою тип виробничих відносин, які в конкурентному середовищі зуміють довести свої переваги. При досягненні 70 відсотків товарності (дані за 2016 рік) при існуючому поголів'ї і досягнутій продуктивності корів заготівлі молока від корів населення України могли б зрости в 4,5 раза (з 1198 до 5373 тисяч тонн) при підвищенні цін лише в 1,92 раза (від 3429,9 до 6600 грн т, перший гатунок ДСТУ 3662-97), виручка селян – в 8,4 раза (з 4228 до 35462 млн грн), окупність затрат на утримання корови (з 2605 до 21846 грн на корову в рік). При цьому в розпорядженні населення залишатиметься більше

2 мільйонів тонн молока для задоволення власних потреб.

Взяття обслуговуючими неприбутковими кооперативами функцій заготівель і доставки молока на молокопереробні підприємства за свій рахунок дасть можливість упорядкувати цю діяльність, забезпечити зростання якісних показників, а також збільшити свої грошові надходження при 900 грн за тону, яку сьогодні отримують заготівельні організації, на суму від 2,9 до 4 млрд гривень залежно від 50 і 70 відс. товарності заготівель і кінцевої ціни реалізації в 7500 гривень (6600 + 900) за тону молока за ДСТУ 3662-97, перший гатунок. В силу зацікавленості обслуговуючих кооперативів (цьому, своєю чергою сприяє внутрішня філософія їх створення) до самостійного виходу на внутрішній і зовнішні ринки, вважаємо, що частину молочної продукції вони можуть, на законних підставах реалізовувати самостійно.

Висновки

З урахуванням запропонованих підходів багатофункціональні інтегровані неприбуткові сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи можуть стати ефективною формою організації великого кооперативного бізнесу, який насамперед сприятиме створенню конкурентного середовища на ринках продовольства і засобів виробництва, що дозволить членам кооперативів, незалежно від конкретного економічного стану кожного з них, об'єднаними зусиллями домагатися спільної вигоди від участі в подальших за виробництвом сферах діяльності. Сільськогосподарська неприбуткова кооперація в ринкових умовах сприятиме активізації людського потенціалу, включенню факторів мотивації до зростання власних доходів, а також для економічного і соціального розвитку сільських територій. Утвердження сільської обслуговуючої кооперації в молочному скотарстві стимулюватиме залучення інтелектуальних, матеріальних і фінансових інвестицій не тільки у розвиток власного виробництва, а й у створення суміжних виробництв і сфер послуг, освоєння інших сегментів внутрішнього продовольчого ринку. Привабливі ціни, широкий асортимент продукції, висока якість – конкурентні умови виживання обслуговуючої сільськогосподарської неприбуткової кооперації на внутрішньому і зовнішніх ринках, які дадуть можливість високоорганізованим і багатофункціональним інтегрованим кооперативним структурам зайняти чільне місце на споживчих ринках (як внутрішніх, так і зовнішніх), стати потужними ринковими гравцями, з якими будуть рахуватися. Це дасть реальні перспективи зменшити ціновий тиск на кінцевого споживача і забезпечити прискорену реалізацію власне виробленої продукції. Фінансова підтримка розвитку молочного скотарства на загальнодержавному і регіональному рівнях відкриває можливість для розширеного відтворення поголів'я корів і створення власної інфраструктури просування молока і продуктів його переробки на регіональний ринок. В умовах реалізації євроінтеграційних пріоритетів такий підхід забезпечить стійку конкурентоспроможність основних виробників молока – сі-

мейних ферм на ринку молочної продукції, поліпшення добробуту сільського населення за рахунок власної ферми, а також включити їх мотиваційні фактори до повноцінної участі у сільськогосподарській діяльності. Правове регулювання сфери сільськогосподарського виробництва у складі господарств сімейного типу дозволить сформувати інноваційні моделі розвитку у цьому секторі суспільної діяльності для адаптації його до вимог внутрішнього і зовнішніх ринків, як того вимагають правила ЄС. Перспективи впровадження багатофункціональної інтегрованої неприбуткової сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, побудованої на об'єктивному ціноутворенні в умовах функціонування об'єднаних самодостатніх територіальних громад з врахуванням позитивного досвіду і практики розвинутих країн світу і Європи – єдиний на сьогодні цивілізований шлях прискореного вирішення проблемних питань українського села, забезпечення повної зайнятості сільського населення, створення умов для добробуту і достатку його жителів і тому, апробовану в світовій і Європейських спільнотах практику суцільної обслуговуючої неприбуткової кооперації і мотиваційне ціноутворення, яке реально наближене до фактичного стану окупного і дохідного ведення господарської діяльності в малотоварних формах на селі.

Впровадження багатофункціональної інтегрованої неприбуткової сільськогосподарської обслуговуючої кооперації на базі світового і європейського досвіду з урахуванням особливостей українського села в змозі стати реальною рушійною силою його позитивного відродження, становлення його об'єднаних громад, розвитку їх продуктивних сил та інфраструктурних змін, без значних фінансових затрат з боку державного сектору.

Перспективи подальших досліджень: будуть продовжуватись аналітичні дослідження щодо впливу діючих сільськогосподарських кооперативів на відродження села, вирішення соціальних проблем на селі, утвердження нових виробничих відносин, забезпечення селян робочими місцями, захист інтересів селян і громад, в які вони об'єднані.

References

- Dorosh-Kizym, M., Dadak, O., & Gachek, T. (2017). Prospects of development of agroindustrial complex of Ukraine under conditions of European integration. *Scientific Messenger LNUVMBT named after S.Z. Gzhytskyj*. 19(76), 47–55. doi:10.15421/nvlvet7610.
- Gorbanyuk, V.O. (2017). *Ukrainian Cooperative Reality*, Lviv: Institute of Agriculture of the Carpathian Region.
- Grabovskyi, R.S., Dadak, O.O., Muzychka, Y.M., & Dudyak, R.P. (2017). Perspectives in the agricultural sector integration with the EU. *Scientific Messenger LNUVMBT named after S.Z. Gzhytskyj*. 19(76), 35–38. doi:10.15421/nvlvet7607.
- Hrymak, A.V. (2017). Assessment of economic development and trends beef cattle lviv region. *Scientific Messenger LNUVMBT named after S.Z. Gzhytskyj*. 19(76), 43–46. doi:10.15421/nvlvet7609.
- Vasyuta, I. (1994). *Western-Ukrainian cooperation: experience of economic activity (1893–1939 p.p.)* Economy of Ukraine. 3, 76–82.
- Zinovchuk, V.V. (1996). Cooperative idea in the agriculture of Ukraine and the USA. *K. Logos*.